

spilno-z-ministerstvom-ekonomiki-ta-ofisom-prezidenta-zapuskaye-sayt-dlya-zboru-danih-pro-zbitki-naneseni-ukrayini-u-viyni/ (дата звернення: 26.04.2023).

2. Дріждженко Р. Збереження будівельної галузі під час мобілізації. *Інтерфакс-Україна*. 2023. URL: <https://interfax.com.ua/news/blog/890259.html> (дата звернення: 26.04.2023).

3. Обух В. Повоєнне відновлення: шанс для розвитку будіндустрії *Укрінформ*. 2023. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-vidbudova/3690313-povoenne-vidnovlenna-sans-dla-rozvitku-budindustrii.html> (дата звернення: 26.04.2023).

4. Коба О. Економічна безпека будівельної галузі в умовах викликів і загроз воєнного стану. *Економіка та суспільство*, 2022, 42. URL: <https://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1604>

УДК 338.242.4(477)

Маслій Олександра Анатоліївна,

кандидат економічних наук, доцент

*Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка» (Україна)*

ЗАГРОЗИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ

Розв’язана рф широкомасштабна війна, від якої потерпає Україна, є масштабним шоком для національної безпеки країни. Тому проблематика безпеки в умовах сьогодення набула нового змісту та значення. Безпека – це найважливіша категорія й необхідна передумова функціонування системи суспільних відносин в умовах глобальних викликів і загроз [1]. При цьому економічна безпека в умовах значних соціальних потрясінь розглядається у нерозривному зв’язку із соціальною складовою [2], адже загрози в соціальній сфері є особливо небезпечними для економічної та національної

безпеки в цілому. Тому дослідження загроз соціально-економічній безпеці України є гіперактуальним.

На кінець 2022 року за результатами дослідження The Global Risks Perception Survey (GRPS) у рамках Всесвітнього економічного форуму [3] визначено основні найбільш небезпечні глобальні ризики, серед яких зростання вартості життя, природні катастрофи, зростання геоекономічної конфронтації, неефективність заходів із пом'якшення зміни клімату, руйнування соціальної єдності та поляризація суспільства. Проте для України, яка безпосередньо потерпає від широкомасштабної війни, пріоритетність існуючих викликів дещо інша. Тому для оцінювання загроз соціально-економічній безпеці України було обрано індикаторний підхід, за яким відхилення фактичних значень соціальних індикаторів від їх нормативних граничних значень свідчить про наявність загроз та зону соціально-економічної небезпеки [4]. Відсутність статистичних даних за основними соціально-економічними показниками ускладнює моніторинг загроз в умовах війни, проте ключові соціально-економічні показники можуть слугувати їх індикаторами.

Основні виявлені загрози соціально-економічній безпеці України в умовах сьогодення наведено на рисунку 1.

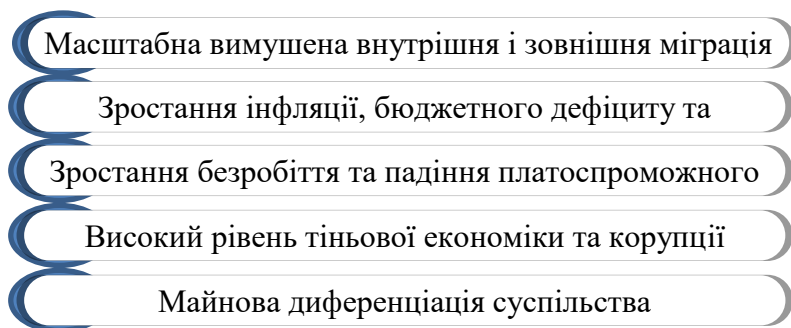

Рис. 1. Найбільш небезпечні загрози соціально-економічній безпеці України

*Джерело: проаналізовано й систематизовано автором

Виявлено, що переважна більшість індикаторів соціальної безпеки перебували поза межами граничних значень протягом тривалого періоду, що зумовило перебування інтегральних показників соціальної та економічної безпеки України в зоні небезпечного стану. Це свідчить про наявність системних загроз соціально-економічній безпеці України, вплив яких підсилюється в умовах війни.

Серед найбільш небезпечних загроз варто виділити безпрецедентну за масштабами внутрішню й зовнішню міграцію з «перспективою» не 100% повернення. Воєнні дії змусили близько 27 % населення залишити своє постійне місце проживання (більше 8 млн осіб виїхало за кордон і більше 6 млн – внутрішньопереміщені особи). Безповоротні міграційні втрати серед дітей і молоді загрожують українській економіці не лише скороченням пропозиції робочої сили, але й демографічною кризою. Викликом є саме виїзд за кордон мільйонів українців, які були активно залучені в українську економіку. Через обмеження можливостей зайнятості та у зв'язку зі зміною місця проживання погіршилася ситуація у сфері зайнятості й доходів зайнятого населення. В Україні за оцінками НБУ рівень безробіття становить близько 30%, при цьому в пошуках роботи знаходяться 2 млн осіб.

В умовах війни відбувається різке падіння платоспроможного попиту населення внаслідок інфляційної загрози та зменшення доходів через безробіття. За оцінками експертів Світового банку внаслідок війни у 2022 році рівень бідності в Україні зріс більш ніж у 4 рази до 24% населення з 5,5% у 2021 році. А до кінця 2023 року рівень бідності може зрости до 55% [5] внаслідок падіння купівельної спроможності населення та зменшення соціальних виплат через кратне зростання дефіциту державного бюджету.

При цьому не варто недооцінювати сформовану в Україні у довоєнний час загрозу майнового розшарування

населення, через наявність якої зростає соціальна напруга в суспільстві, що особливо небезпечно в умовах екзистенційної загрози українській нації. Про наявність цієї загрози свідчить зростання розриву загальних доходів 10% найбільш та найменш забезпеченого населення України з 4,5 разів у 2015 році до 5,7 разів у 2021 році, що є незадовільним значенням цього показника.

Варто також відмітити, що в умовах ведення бойових дій на перший план виходять екозагрози, які є надзвичайно небезпечними за рівнем впливу на соціальну складову економічної безпеки. Станом на початок травня 2023 року в Україні внаслідок війни офіційно задокументовано 2300 злочинів проти природи, а розмір збитків становить більше 1,9 трлн. грн [8]. Внаслідок вибуху снаряду чи ракети відбувається забруднення повітря, ґрунтових вод, родючих ґрунтів. Стихійні пожежі, в тому числі лісові, руйнують екосистему. Україна внаслідок повномасштабного вторгнення РФ та ведення активних бойових дій наразі є однією з найбільш замінованих країн світу. Все це несе загрозу життю і здоров'ю людей, біорозмаїттю і є реальною небезпекою на десятиліття, тому вплив екозагроз є пролонгованим в часі. В умовах війни вплив загроз в екологічній сфері на показники соціально-економічної безпеки оцінити складно, проте неврахування їх не дозволяє отримати об'єктивну оцінку рівня соціально-економічної безпеки України.

Отже, постійний моніторинг та виявлення ключових загроз соціально-економічній безпеці значною мірою сприяє розробці та впровадженню своєчасних і практичних заходів щодо мінімізації їх негативних наслідків. А систематизація та моделювання впливу загроз є основою проактивного підходу до забезпечення соціально-економічної безпеки в умовах війни.

Література:

1. Варналій З.С., Онищенко С.В., Маслій О.А. Загрози економічній безпеці України в умовах глобалізації. Конкурентні стратегії безпеки розвитку України у глобальному середовищі: монографія. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України»; за заг. ред. А. І. Мокія. Львів, 2019. С. 21-95.
2. Danylyshyn V. M., Onyshchenko S. V., Maslii O. A. Socio-economic security: modern approach to ensuring the socio-economic development of the region. *Економіка і регіон*. 2019. № 4 (75). С. 6–13.
3. The Global Risks Report 2023. 18th Edition. *World Economic Forum*. Geneva, Switzerland. URL: <https://www.weforum.org/reports/global-risks-report-2023/>
4. Маслій О. А. Методичні засади ідентифікації загроз економічній безпеці держави. *Економіка і регіон*. 2017. № 6. С. 28–34.
5. Україна в цифрах. *The World Bank*. URL: <https://www.worldbank.org/uk/country/ukraine/>
6. Глушко А. Д. Дeregуляція бізнес-середовища в Україні в умовах воєнного стану. Економічна безпека: держава, регіон, підприємство: Матеріали Міжнародної науковопрактичної Інтернет-конференції, 29 вересня 2022 р. Полтава: НУПП, 2022. С. 24-27.
7. Ptaschcenko, L., Glushko, A., Volkova, N., Volkova, V. Ukraine depressive national economy destructive factors. In Proceedings of the 6th international conference on strategies, models and technologies of economic systems management (SMTESM 2019). Atlantis Press, 2019. P. 82-86. <https://doi.org/10.2991/smtesm-19.2019.17>
8. War crimes against the environment of Ukraine SaveEcoBot <https://www.saveecobot.com/en/features/ environmental-crimes>